heden, die in *„Band aan 't Woord"*, we meenen niet al te onvolledig en in goede orde, zijn uiteengezet.

Niemand zal ons willen verdenken, alsof we daarom de beteekenis van de Kerkhistorie, of ook de beteekenis van den „Christus in ons", zouden onderschatten. Heel ons optreden, deze dertig jaren lang, zou tegen zulk door niets gerechtvaardigd vermoeden protest inwerpen. Beide, èn de historie èn de mystiek, zijn steeds ten volle door ons gewaardeerd geworden, gelijk zelfs door onze besliste tegenstanders is erkend. Onze artikelen tegen het Intellectualisme kunnen opnieuw als getuigen worden ingeroepen.

Maar nooit en nimmer kan óf de historie óf de zielsmystiek voor ons een nieuwe bron naast de Schrift plaatsen, of ook op zich zelve en zonder den toetssteen der Heilige Schrift vatbaar zijn voor geestelijke onderscheiding.

Zeer wel weten we, dat er zijn die met het Schriftgezag braken, en niet anders dan Historie en Bevinding vasthielden. We hebben terstond op de verwantschap van wat de heer Lohman nu voorstelde, met de Groningers van weleer, de jongere Ethischen, en de school van Ritschl, de aandacht gevestigd. Maar zoo lang de heer Lohman gestand doet wat hij op bl. 58 schreef, mag niemand hem verdenken, van met bewustheid tot een dezer scholen te zijn overgegaan. Hij is dan slechts een oogenblik door de theorie dezer scholen verleid, om met een voorstelling mede te gaan, die op *zijn* standpunt geen beteekenis heeft.

We laten wat hij dienaangaande voorsloeg, dan ook verder rusten. Groningers en jongere Ethischen of Ritschlianen hebben zich nooit de quaestie gesteld, en zullen zich nooit de quaestie stellen, hoe de voorstanders van een Bijzondere Openbaring zich in zake het Hooger Onderwijs te gedragen hebben.

Dat doet daarentegen de heer Lohman wel, en zoo komen twee stelsels tegenover elkander te staan, 1°. het aanvullingssysteem, en 2°. het stelsel van zelfstandige Universiteitsstichting.

Humpata.

In dank voor Humpata ontvangen:

Vroeger verantwoord *f* 324.35; verder van Chr. J. te R. *f* 1.30; A. M. B. te Z. *f* 3 (van twee vriendinnen en een vriend); H. W. te R. *f* 0.50; dienstpersoneel van den heer S. te N. *f* 2; H. J. v. A. te R. *f* 5; D. M. te F. *f* 5; Ds. J. V. te A. *f* 1; J. W. de V. te S. *f* 2.50; Joh. V. te S. *f* 1; Jac. W. de V. te S. *f* 2.50; Wed. Ds. G. L. te S. *f* 2.50; A. H. te S. *f* 1.50; J. de K. te K. *f* 1; J. H. P. te W. *f* 1 (Galaten 6 vers 9); Ds. v. S. te D. *f* 5; G. G. v. A. te B. *f* 1; X. Y. te N. *f* 60; Fam. v. W. te A. *f* 1.50; Geref. kerk te Vorden *f* 19.67½; H. D. te R. *f* 5; mej. S. te R. *f* 1; Geref. kerk te Zegwaart *f* 11.65; J. B. W. te G. *f* 2.50; J. P. Th. te 's-Gr. *f* 5; H. K. S. & de J. te ? *f* 12; Ds. C. L. D. v. C. A. te B. *f* 10; G. A. R. H. B. te U. *f* 1; G. F. C. M. Schn. te A. *f* 2.50; A. B. te IJ. *f* 1; Geref. kerk te Broek op Langendijk *f* 39.63; Geref. kerk te Hilversum B *f* 73.97; Ger. Jongel. en Jonged. vereen. te De Leek *f* 4.15; S. B. te L. *f* 2.50; L. de V. te G. *f* 3; Geref. kerk te Bleiswijk *f* 25.85; door Ds. H. te Velde te Varseveld (uit de catechisantenbus) *f* 10, (deel van de winst van een Duitschen handelaar) *f* 3.60; van Ds. Oranje, bijeenverzameld uit 's-Gravenhage door br. De Swaaff: van Kr. *f* 5; Or. *f* 5; v. d. V. G. *f* 1; dames M. *f* 5; C. D. V. S. *f* 2.50; Js. v. d. L. *f* 5; uit het busje van Maurits *f* 2; mevr. v. L. S. *f* 5; gevonden coll. kerk B. *f* 2.50; C. J. v. R. *f* 10.50; jvr. d. J. *f* 5; N. N. *f* 2.50; R. *f* 6; J. J. F. v. d. B. *f* 10; v. A. *f* 2; C. K. *f* 2; J. J. v. R. *f* 2; J. J. v. R. Jr. *f* 2; J. S. B. *f* 3; R. K. Br. *f* 5; H. *f* 1; T. W. *f* 2.50; H. en S. *f* 2; Wed. A. H. B. *f* 2; Wed. W. *f* 1; Z. S. *f* 2; Kr. *f* 5; A. B. *f* 5; S. v. d. O. *f* 4.50; H. P. *f* 2.50; v. B. *f* 2; V. A. v. W. *f* 2.50; S. v. V. *f* 5; Kr. *f* 0.50; G. K. *f* 1; J. C. H. *f* 2.50; L. *f* 1, tezamen *f* 125; verzameld door kinderen van Ds. A. te Harlingen, in Harlingen, Midlum en Almenum: van A. *f* 1; P. W. *f* 1; H. D. *f* 1; Fam. O. *f* 1; P. J. H. *f* 1; N. N. *f* 1; J. L. *f* 1; A. D. *f* 1; R. B. Dz. *f* 0.50; J. de R. *f* 1; N. N. *f* 1; Wed. F. B. *f* 0.50; P. D. de R. *f* 5; F. v. d. M. *f* 0.50; W. H. *f* 1; H. S. en v. d. W. *f* 1; N. N. *f* 2.50; Th. S. *f* 1; J. Dijk *f* 1; R. d. R. *f* 1; S. F. K. *f* 1; N. N. *f* 0.50; J. H. *f* 1; K. F. *f* 0.50; N. N. *f* 0.50; J. S. *f* 1; S. d. W. *f* 1; F. S. K. *f* 1.50; H. O. *f* 1; Sp. *f* 0.50; D. B. *f* 0.50; Wed. F. *f* 0.50; S. S. *f* 1 en J. A. M. *f* 1 allen te Harlingen, en van G. A. *f* 1; N. N. *f* 0.50; W. C. L. *f* 1; H. S. S. *f* 1; S. J. B. *f* 1 allen te Midlum en Almenum; totaal *f* 40; Geref kerk te Vlaardingen B *f* 45.18; id. id. te Meppel *f* 92; id. id. te Schiedam *f* 25; v. d. V. te A. *f* 1; J. B. te V. *f* 1; N. N. te ? *f* 1; U. K. te T. *f* 1; G. F. W. H. te D *f* 2.50; door Ds. J. Vonk: een deel der Paaschcollecte i. d. Ned. Herv. kerk te Oldebroek *f* 19.50; E. H. D. te R. *f* 4.50 (verzameld onder vrienden en vriendinnen); G. B. te 's-Gr. *f* 2.50; Geref. kerk Ooster-Nijkerk (Fr.) *f* 5.03.

Te zamen *f* 1020.88½.

Recensie.

Beknopte Hermeneutiek ten behoeve der verklaring van allerlei geschriften, inzonderheid voor die des Nieuwen Verbonds, door T. Dalhuysen, predikant.

Zoo luidt de titel van een geschrift, dat in *den Boekhandel en Drukkerij, voorheen E. J. Brill*, te Leiden, van de pers kwam.

Na eene *Inleiding*, waarin o. a. over het doel, de noodzakelijkheid en de encyclopaedische plaats der Hermeneutiek gesproken wordt, geeft de schrijver een *Eerste Deel*, dat de exegese vóór en na de Kerkhervorming in drie richtingen indeelt en die bespreekt, en een *Tweede Deel*, dat de taak beschrijft, die de uitlegger van de Schriften des N. V. te vervullen heeft èn den weg, langs welken hij zijn doel bereiken kan.

Ik heb tegen deze Hermeneutiek verschillende bezwaren. Maar die hangen alle saam met één hoofdbezwaar en daarom wil ik dat alleen te berde brengen.

En dit bezwaar moeten m. i. allen er tegen hebben, die de Heilige Schrift des O. en N. Verbonds eeren als *het Woord van God;* als de Schriftuur, die ingegeven is door den Heiligen Geest.

Het geldt de taak van den uitlegger des N. Testaments.

Ds. Dalhuysen zegt daar dit van op blz. 38 en 39: „De uitlegger van de Schrr. des N. V. heeft tot taak den zin van het geschrevene volledig, getrouw en duidelijk te *ontwikkelen*, het van alle zijden *toe te lichten*, en voor zoover dit mogelijk is, anderen in staat te stellen, bij het geschrevene *datzelfde te denken*, wat de schrijver of spreker er oorspronkelijk bij dacht en er ook door anderen werkelijk bij gedacht wilde hebben."

Volgens hem is daarmede de taak van den exegeet afgeloopen.

En dit is m. i. niet zoo.

Tegen deze omschrijving heb ik groot bezwaar. Zelfs bij sommige menschelijke geschriften gaat zij niet op. In een gedicht van hoogere orde legt een dichter meer in zijn woorden in, dan hij zich bij het schrijven volkomen bewust is. De taak van hem, die zulk een stuk poëzie gaat uitleggen, is dus niet afgeloopen, wanneer hij de bewuste gedachten van den schrijver heeft weergegeven; hij moet ook trachten te vertolken wat de hoogere gedachte geweest is van het subject, dat den schrijver bij het schrijven inspireerde.

Maar dan is deze omschrijving van de taak des uitleggers zeer zeker niet volledig, wanneer het de Heilige Schrift, hetzij des O. of des N. Testaments, geldt. Deze toch is allereerst en allermeest voor elk harer onderdeelen, maar niet minder als één geheel, het werk, het goddelijk kunstprodukt des H. Geestes. Hij is de *auctor primarius*, en eerst daarna is zij het werk van een Jeremia, een Paulus en anderen, die de H. Geest als zijne organen bij het schrijven gebruikt heeft. Zij zijn de *auctores secundarii*.

Daarom kan de uitlegging niet afgeloopen zijn, als zij de bewuste gedachten van de auctores secundarii vertolkt heeft; het moet haar bovenal te doen zijn, om de meening des H. Geestes aan te geven.

En nu zegge men hiertegen niet: Toegegeven dan, dat de exegeet moet trachten de gedachte des H. Geestes in de Schrift uit te leggen; dit kan toch voor de uitlegging geen verschil maken, want de H. Geest heeft nooit iets meer bedoeld dan een Paulus, een Petrus e. a. bij het schrijven gedacht hebben.

Want de H. Schrift zelve weerspreekt dit.

Een paar voorbeelden tot bewijs.

Paulus spreekt in Gal. IV over de geschiedenis van Ismael en Izaak. Maar zegt hij: „dat zijn dingen, die andere beduiding hebben". En dan geeft hij daar zulk eene uitlegging van, die zeer zeker in de gedachten van den schrijver van het boek Genesis niet geweest is. In 1 Cor. 9 : 9 en 1 Tim. 5 : 18 haalt hij de woorden aan uit Deut. 25 : 4: „Eenen os zult gij niet muilbanden, als hij dorscht" en zegt, dat dit ziet op hen, die in het Woord des Heeren en in zijne gemeente arbeiden, wat zeker niet de bewuste gedachte van den schrijver van Deuteronomium geweest is.

En wat meer zegt, heel het N. Testament door worden uitspraken als vervuld in Christus beschouwd, die in het O. T. staan opgeteekend, maar zeer zeker zonder dat den schrijvers dier boeken bij het schrijven die toekomstige vervulling klaar voor den geest gestaan heeft.

Dat is mijn hoofdbezwaar tegen deze Hermeneutiek. Zij geeft als volledige taak van den uitlegger des N. T. aan, wat slechts een deel dier taak is, en gaat daarbij uit van eene beschouwing der Heilige Schrift, die haar als *het Woord van God, de Schriftuur, geinspireerd door den Heiligen Geest*, miskent.

Van zelf volgt hieruit, dat wij het ook met den heer Dalhuysen niet eens zijn, als hij in dit werk den weg aanwijst, waarlangs de exegeet zijn doel moet bereiken.

Die weg is, zegt hij, allereerst de *grammatische;* daarna de *historische* en eindelijk de *dogmatische interpretatie;* d. w. z. de beschouwing van het grammatisch en historisch toegelichte in verband met de geheele denkwijze van den schrijver of spreker.

M. i. moet een Hermeneutiek nog bovendien den weg aangeven, waarlangs de exegeet den verborgen zin, dien de Heilige Geest mogelijk bedoeld heeft, kan ontdekken.

Wel stem ik toe, dat Origenes en latere allegoristen in het aangeven van dien verborgen zin vaak schromelijk gedwaald hebben. Maar ook hier geldt het zeggen: Abusus non tollit usum. Het misbruik eener zaak heft het gebruik niet op.

De grondgedachte, dat er achter den grammaticalen, letterlijken zin, waarvan de schrijvers zich bewust waren, een mystieke zin, dien de Heilige Geest bedoeld heeft, kan liggen, moet blijven gehandhaafd, en het behoort tot de taak van den hermeneut de regels aan te geven, door welke de ontdekking daarvan voor den uitlegger mogelijk wordt.

WYMINGA.

Uit de Pers.

In de *Friesche Kerkbode* schrijft K. over *vragen bij de openbare belijdenis des geloofs* het volgende:

De tijd is weder gekomen dat in vele gemeenten openbare belijdenis des geloofs zal worden afgenomen van degenen, die voor het eerst tot het Avondmaal zullen worden toegelaten. Naar de goede gewoonte, die bijna overal heerschende is geworden, doet de Kerkeraad eerst in meer besloten kring onderzoek naar de mate van de verworven kennis en wordt daarna de openbare belijdenis afgelegd in het midden der gemeente bij de voorbereidingspredikatie. De jeugdige lidmaten hebben dan staande voor het aangezicht des Heeren en Zijne gemeente hun geloof in den God des Verbonds te belijden, zich tot Christelijken levenswandel te verplichten en onderwerping aan de Christelijke tucht te beloven, en worden dan met een hartelijke zegenbede als mondige leden der gemeente tot den Disch des Heeren toegelaten.

Het spreekt wel van zelf, dat de vragen, die bij deze openbare belijdenis gedaan worden, een zaak zijn niet van gering gewicht, maar van zeer hoog belang. De stipulatien, gelijk men ze oudtijds noemde, die dan gesteld werden, zijn de grondslag, waarop de toelating tot het Avondmaal, waarop het erkend worden als mondig lid der gemeente, waarop, bij mogelijk verkeerden wandel, de oefening der Christelijke tucht rust. Het komt er dus op aan, de vragen, die bij de openbare belijdenis gesteld worden, zoo in te kleeden en zulk een inhoud te geven, dat iemand, die daarop met oprechte conscientie *ja* kan antwoorden, metterdaad voor een volwassen lidmaat der gemeente kan gehouden worden.

De gewoonte, die allengs insloop om de formuleering van deze vragen aan het goedvinden van den predikant over te laten, is dan ook zeer stellig af te keuren. Het is niet de predikant die uit zijn eigen naam belijdenis afneemt en tot het Avondmaal toelaat, maar de Kerkeraad, die als de raad door God over de gemeente gesteld, deze macht uitoefent. De dienaar des Woords is niets dan het instrument, het middel, wil men de mond, waarvan de Kerkeraad zich op dat oogenblik bedient. De Kerkeraad heeft dus eigenlijk te bepalen, welke vragen bij de openbare belijdenis dienen gesteld te worden, en de predikant heeft zich aan dit formulier zooveel mogelijk te houden.

Nu is het zeer zeker niet gemakkelijk voor de Kerkeraden om zulk een formulier te ontwerpen. Onder onze schoone liturgische formulieren vindt men er geen voor de openbare belijdenis des geloofs. Het eenige wat onze liturgie desaangaande behelst, zijn enkele korte opmerkingen, die vroeger achter het Kort Begrip stonden en later vóór het formulier van het Avondmaal geplaatst zijn, gelijk dit in de editie der liturgie door Prof. Rutgers bezorgd, is te zien. Ze luiden daar aldus:

> En wanneer zij dan die hoofdstukken der leer in den grond bekend en beleden hebben, zoo vraagt men hun, of zij op eenig punt (aangaande de leer) eenigen twijfel hebben, opdat men hun moge genoeg doen. En indien zij zeggen ja, zoo zoekt men hun uit de Heilige Schrift te voldoen.
>
> Maar is het dat zij gerust zijn, zoo vraagt men hun, of zij voorgenomen hebben, bij de voorzeide leering te blijven, de wereld te verzaken, en een nieuw Christelijk leven te leiden.
>
> Eindelijk vraagt men hun ook, of zij zich aan de Christelijke straf gewilliglijk onderwerpen willen.
>
> En als zij dit beloofd hebben, zoo vermaant men hen tot vrede, liefde en eendrachtigheid met alle menschen en tot vredemaking, zoo zij met iemand iets uitstaande hebben.

Ongetwijfeld is deze inleiding op het Avondmaalsformulier van belang en hebben onze Kerken door dit aanhangsel van het Kort Begrip in de liturgie op te nemen, hetgeen daarin gemeld wordt kerkelijk willen ijken, maar dit aanhangsel geeft wel zeer summier den inhoud der vragen op, maar geeft niet een formulier, waarin die vragen behoorlijk zijn omschreven en uitgewerkt.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat verschillende Kerken in onze eeuw meermalen bij de Generale Synodes hebben aangedrongen op het ontwerpen van een belijdenis-formulier. Wellicht drong daartoe mee het feit, dat de Synode der Herv. Kerk reeds jarenlang zulk een formulier voor alle Kerken van het genootschap had vastgesteld, en bij het groote verschil in den boezem onzer Kerken zekere eenparigheid werd gekeurd.

Onze Synodes hebben echter steeds geweigerd aan dien eisch gehoor te geven, voornamelijk omdat men het niet wenschelijk achtte dat alle Kerken te allen tijde aan een vast model verbonden waren. Wel moest vaststaan, en dit stond vast door de liturgie en de Kerkenorde, wat de hoofdinhoud der vragen moest wezen, maar allerlei plaatselijke omstandigheden konden meebrengen, dat de inkleeding van deze vragen gewijzigd moest worden. Om slechts één voorbeeld te noemen in die vele streken van ons vaderland, waar het telkens voorkomt, dat de jongelieden belijdenis des geloofs afleggen zonder naar het Avondmaal te gaan, zou de Kerkeraad zeker goed doen met bij de openbare belijdenis uitdrukkelijk de belofte te eischen, dat men zich aan zulk een ontrouw tegenover het verbond der genade niet zou schuldig maken. Maar in het Noorden des lands, waar dergelijke misstanden nauwelijks voorkomen, zou een dergelijke uitdrukkelijke belofte bij de openbare belijdenis geheel overbodig zijn en daarom door den Kerkeraad ook niet geëischt mogen worden.

Onze Generale Synodes hebben dus in dit opzicht wijselijk gehandeld. Trouwens in de verschillende recensies van de Kerkenorde onzer Kerken, gelijk door de Synodes in de 16e en 17e eeuw is vastgesteld en herzien, wordt telkens met zekeren nadruk gezegd, dat niemand tot het Avondmaal zal worden toegelaten, dan die *naar de gewoonheid der Kerk*, tot dewelke hij zich voegt, belijdenis der Geref. religie heeft gedaan (Art 61 D. K. O.) Ook daar wordt dus het beginsel gehandhaafd, dat iedere Kerk in dit opzicht haar *eigen gewoonte* te volgen heeft en de Synode niet geroepen is, inbreuk te maken op dit recht, dat de plaatselijke Kerk bezit. Een zekere verscheidenheid in gebruik is in dit opzicht niet af te keuren, maar eer te prijzen en aan te moedigen.

Maar hoezeer deze verscheidenheid in het gebruik te eeren is, natuurlijk wil dit toch niet zeggen, dat de Kerkeraden bij het vaststellen deezer vragen niet aan zekere regelen gebonden zijn. Op de Generale Synode vóór 1586 werd uitdrukkelijk geconstateerd, dat bij de belijdenis des geloofs onderzoek moest gedaan worden, of de lidmaten «de leere der Gereformeerde Kerk voor goed en oprecht bekenden en of zij zich aan de kerkelijke straf wilden onderwerpen.» Dat deze bepaling na 1586 uit de Kerkenorde wegviel en over den inhoud der te stellen vragen gezwegen werd, was wel mee daaraan te danken, dat deze vragen achter de «Korte onderzoekings» of het «Kort Begrip» duidelijk genoeg omschreven stonden en de Kerkenorde er dus het zwijgen toe kon doen.

Het lijdt dus geen twijfel, dat, hoe voorts de inkleeding en formuleering ook naar plaatselijke omstandigheden verschillen moge, de *substantie* der vragen in alle Kerken gelijk moet zijn en loopen moet 1. over de vraag of men van harte met de belijdenis der Gereformeerde Kerk instemt; 2. of men belooft de wereld te verzaken en een christelijk leven te zullen leiden; en 3. of men belooft zich aan de christelijke tucht te onderwerpen, indien men zich kwam te misgaan. Mits deze drie hoofdpunten maar bewaard worden, kan overigens iedere Kerkeraad de nadere uitwerking en formuleering zelf ter hand nemen.

Toch hebben de Kerkeraden bij deze formuleering wel toe te zien, dat zij geen vragen stellen, die hetzij met het karakter der openbare belijdenis in strijd zijn, hetzij op methodistisch of piëtistisch spoor ons zouden kunnen leiden. Met name moet als gansch in strijd met het karakter der openbare belijdenis worden afgekeurd de gewoonte die in sommige Kerken insloop, om aan de jonge leden, die tot het Avondmaal wenschen toegelaten te worden, de vragen voor te houden, die bij den Doop van volwassenen gedaan worden. Wie nog gedoopt moet worden als volwassene, staat buiten de Christelijke Kerk en wordt nu door de openbare belijdenis en den Doop eerst in de Christelijke Kerk ingelijfd. Stelt men dezelfde vragen aan hen, die ten Avondmaal willen toegelaten worden, dan werkt men de gedachte in de hand, dat men *niet* door den Doop in de Christelijke Kerk ingelijfd is, maar eerst door de openbare belijdenis een lidmaat der gemeente wordt. Heel het verbond der genade, dat met ons van kindsbeen af opgericht is, omdat wij het zaad der gemeente zijn, wordt dan practisch geloochend. Terwijl bovendien de bedoelde vragen bij den Doop der volwassenen zeer duidelijk met het oog op de ketterijen der Wederdoopers gesteld zijn en voor de gewone openbare belijdenis geen reden hebben. In de derde vraag wordt daarom met nadruk de belijdenis geëischt, dat Christus zijn menschelijke natuur uit het vleesch en bloed der maagd Maria aangenomen heeft, juist omdat de Wederdoopers dit loochenden en leerden, dat Christus zijn menschelijke natuur uit den hemel had meegebracht. En hetzelfde bezwaar geldt tegen de vierde vraag, of men alle ketterijen en dwalingen, die tegen de Gereformeerde leer strijden, *verzaakt*. Iemand, die vroeger allerlei kettersche denkbeelden gehad heeft, moest bij den Doop deze verzaken en afzweren, maar een jong lid der gemeente, die van kinds been af in de zuivere leer opgevoed is, behoeft de ketterijen en dwalingen, die hij nooit gehad heeft, niet af te zweren bij de openbare belijdenis des geloofs.

Ongetwijfeld hebben die Kerkeraden een veel zuiverder formuleering gekozen, die het formulier overnamen, dat in Voetius' dagen in de Kerk van Utrecht gebruikelijk was en dat Voetius in zijn Politica Ecclesiastica, Pars I, lib 2 pag 755, 757 ons heeft bewaard. Meer algemeene bekendheid kreeg dit formulier door J. Koelman's *Het ambt en de plichten der ouderlingen en diakenen*, een voortreffelijk boekske, dat voor de ouderlingen een bron van kennis van het Gereformeerde Kerkrecht is geweest. Het bedoelde formulier luidt naar de vertaling van Koelman:

> 1. Verklaart en erkent gijlieden, dat gij de Leere onzer Kerk, voorzooverre gij die geleerd, gehoord en beleden hebt, houdt voor de ware en zaligmakende Leer, overeenkomstig met de Heilige Schrift?
>
> 2. Belooft gijlieden, dat gij door Gods genade in de belijdenis van die zaligmakende Leer standvastig zult blijven en daarin leven en sterven?
>
> 3. Belooft gijlieden, dat gij volgens deze heilige Leer uw leven altijd, door Christus' hulp en genade, godzalig, eerlijk en onbestraffelijk zult aanstellen en uw belijdenis met goede werken versieren?
>
> 4. Belooft gijlieden, dat gij u wilt onderwerpen en onderdanig zult zijn aan de opwekkingen, bestraffingen en kerkelijke tucht, bijaldien het kwam te gebeuren, (het welk God verhoede) dat gij u in leer of zeden kwaamt te misgaan?

Dit formulier geeft althans in hoofzaak de substantie van de vragen bij de belijdenis te doen juist weder; maar het mag niet ontkend worden dat toch ook dit formulier niet geheel vrij van bedenking is. Reeds de eerste vraag heeft door de invoeging van het woordeke *voorzooverre* gij die geleerd, gehoord en beleden hebt" een niet ongevaarlijke strekking. Wie ten Avondmaal wil toegelaten worden heeft zijn hartelijke instemming met *heel* de belijdenis te betuigen. En al mag in Voetius' dagen dit *voorzooverre* niet zoo slecht bedoeld zijn, het kan niet ontkend worden, dat de geschiedenis van het quatenus in onze eeuw ons geleerd heeft met zulke beperkende uitdrukkingen hoogst voorzichtig te zijn. En evenzoo schijnt ons de uitdrukking, «dat zij hun belijdenis met goede werken moeten versieren", niet zoo krachtig als hetgeen in de vragen voor het Avondmaal staat, n.l. dat zij de wereld moeten verzaken en een Godzalig leven leiden. Terwijl over het algemeen genomen de vele *epitheta ornantia* en *synonienen* de kracht der vragen eer verzwakt dan versterkt. Hoe korter en precieser de vragen zijn, hoe gemakkelijker zij verstaan en in het geheugen geprent zullen worden.

Wij deelen daarom ten slotte nog de formule mede, die de Kerkeraad te Leeuwarden vaststelde, niet als ware daarin de volmaaktheid bereikt, maar omdat deze formule als voorbeeld dienst kan doen. De vragen luiden daar aldus:

> 1e. verklaart gij dat gij de leer onzer Kerk, die gij geleerd, gehoord en beleden hebt, houdt voor de ware en zaligmakende leer, overeenkomende met de H. Schrift, en belooft gij door Gods genade in de belijdenis van die leer standvastig te willen blijven in leven en in sterven?
>
> 2e belooft gij, dat gij volgens deze leer de wereld zult verzaken en uw leven altijd (door Gods genade) godzalig en onstraffelijk zult aanstellen?
>
> 3e belooft gij, dat gij u wilt onderwerpen aan de vermaning, bestraffing en kerkelijke tucht, bijaldien het kwam te gebeuren (hetwelk God genadiglijk verhoede) dat gij in leer of leven u kwaamt te misgaan?

Van Voetius neme men daarbij de gewoonte over om na het ja der belijdende leden een korten zegenwensch uit te spreken, waarvan de inhoud zeer juist door Voetius aldus omschreven wordt: Dat God, die dit goede werk door Zijne genade in hen begonnen en tot hiertoe gebracht heeft, hen daarin bevestige en het meer en meer volmake tot op den dag van Jezus Christus (Philip 1 : 6).

Officieele Berichten.

Rekening van Ontvangst en Uitgaaf der Generale Synode, gehouden te Groningen, Augustus 1899.

UITGAVEN.

Drukloon van Agenda, Rapporten, Circulaires, enz.	*f* 225.45
Aan Deputaten inzake:	
„ Zendingsorde	„ 30.00
„ Enschedé	„ 98.61
„ Correspondentie met Buitenlandsche kerken	„ 420.09½
„ Verband met de Vrije Univ.	„ 111.05
„ Correspondentie m. d. H. Overheid	„ 93.91
„ J. Gerbertsma	„ 37.75½
„ Nieuwendijk	„ 15.45
„ Art. 36 Nederl. Geloofsbel.	„ 41.00
„ Grensregeling Varsseveld	„ 62.25
Reiskosten Advis. leden en Rapporteurs	„ 79.80
Ontvangstkosten Buit. Afgevaard.	„ 72.90
Verschillende Commissiën	„ 80.56
Nagekomen vordering Synode Middelburg	„ 25.00
„HET KERKBLAD"	„ 2,809.87½
Meubileering, Vergaderingskosten, telegrammen, enz.	„ 1,074.16
Onkosten der leden v. h. Moderamen	„ 84.25
Porto's Financ. Commissie	„ 1.15½
Drukken en verzenden der Acta	„ 353.30
Totaal der Uitgaven	*f* 5,716.57

ONTVANGSTEN.

Noord-Holland	*f* 980.00
Zuid-Holland (zie Noot)	„ 1,260.00
Groningen	„ 980.00
Friesland	„ 700.00
Utrecht	„ 700.00
Overijsel	„ 560.00
Gelderland	„ 560.00
Zeeland	„ 560.00
N. Brabant en Limburg	„ 350.00
Drente	„ 350.00
Kleinere ontvangsten	„ 13.05
Totaal der Ontvangsten	*f* 7,013.05

NOOT. Zuid-Holland heeft van de verschuldigde *f* 1260 slechts *f* 600 gestort; en is op herhaalde aanmaning in gebreke gebleven haar tekort te voldoen.

De Financieele Commissie deelt mitsdien mede:

a. Indien Z.-Holland aan hare verplichtingen had voldaan, zou het resultaat zijn:

Ontvangsten	*f* 7,013.05
Uitgaven	„ 5,716.57
Saldo	*f* 1,296.48

Daarvan moest terug ontvangen:

Noord-Holland	14 pCt.	=	*f* 181.50
Zuid-Holland	18 „	=	„ 233.36
Groningen	14 „	=	„ 181.51
Friesland	10 „	=	„ 129.65
Utrecht	10 „	=	„ 129.65
Overijsel	8 „	=	„ 103.72
Gelderland	8 „	=	„ 103.72
Zeeland	8 „	=	„ 103.72
Drente	5 „	=	„ 64.82½
N.-Brabant en Limburg	5 „	=	„ 64.82½

b. Nu van Zuid-Holland *f* 660 te weinig is ontvangen, en dus het Saldo bedraagt *f* 636.48, ontvangen de Provinciën het navolgende terug:

Noord-Holland	14 × *f* 7.76	=	*f* 108.64
Zuid-Holland			*nihil.*
Groningen	14 × „ 7.76	=	„ 108.64
Friesland	10 × „ 7.76	=	„ 77.60
Utrecht	10 × „ 7.76	=	„ 77.60
Overijsel	8 × „ 7.76	=	„ 62.08
Gelderland	8 × „ 7.76	=	„ 62.08
Zeeland	8 × „ 7.76	=	„ 62.08
Drente	5 × „ 7.76	=	„ 38.80
N. Brabant en Limb.	5 × „ 7.76	=	„ 38.80
	restant	„	0.16
	Totaal	*f*	636.48

Deze bedragen zullen na aftrek der porto's aan de Prov. Quaestores worden toegezonden.

De Financ. Comm. der Generale Synode,

Arnhem, H. HOEKSTRA.
's-Hage, B. C. J. HEYMAN.
Leiden, H. J. KOUWENHOVEN Dz.

4 April 1900.

Provinciale Synode van Noord-Holland.

De Classes van de Gereformeerde kerken in de provincie N.-Holland worden bij dezen uitgenoodigd, de punten voor het agendum en de namen en woonplaatsen der Afgevaardigden voor de Prov. Synode van N. Holl., welke gehouden zal worden, D. V., Woensdag 27 Juni 1900 te Hoorn, voor of op 22 Mei te willen opgeven aan den eersten ondergeteekende.

Namens den saamroependen Kerkeraad te Hoorn,

F. ZANTINGE, *Praeses.*
D. S. REEK, *Scriba.*

Hoorn, 12 April 1900.

Kort verslag van de vergadering der Classis Breukelen, gehouden 5 April 1900.

1. Na constituëering der vergadering wordt Ds. J. v. d. Bijl als praeses, Ds. J. v. Lonkhuijzen als assessor en Ds. J. Koning als scriba aangewezen.

2. In verband met de goedgekeurde notulen wordt besloten, dat er ook in den eerstvolgenden winter weder zendingsreden zullen worden gehouden in alle kerken dezer classis. Hiertoe worden benoemd de predikanten v. Lonkhuijzen, de Lange en Koning en als hun respectievelijke secundi Mulder, v. Elshove en Heersink.

De jaarrekening van den quaestor over '99 benevens de begrooting over 1900 worden na gehoord rapport goedgekeurd.

3. Onder de ingekomen stukken is een schrijven van de kerk te Wilnis ter toelichting van de vraag op het agendum: zou het niet op den weg der kerken liggen meer actief op te treden tegen de volkszonden met name jegens de zonde tegen het 3e gebod? Indien ja, op welke wijze kan dit geschieden? Met hartelijke instemming wordt deze zaak breedvoerig besproken.

De noodzakelijkheid wordt gevoeld, om meer rapport met het volk te zoeken; voorts zal gepoogd, wat door tractaat, pers en biljetten is te doen, terwijl ook wordt besloten, op de a.s. Prov. Syn. de medewerking der andere Classen te zoeken.

4. De kerken van Mijdrecht en Wilnis aangewezen, om omtrent veranderingen in de wijze van kerkvisitatie te adviseeren, brengen rapport uit, hetwelk echter ter nadere overweging aan de kerken zal worden gezonden.

5. De rondvraag naar Art. 41 D. K. O. loopt bevredigend af. De kerk van Vinkeveen ontvangt advies in zake een zich onttrekkenden broeder en ook omtrent het verzoek van „Ds. Snapper en eenige zijner hoorders zich noemende de Oude Gereformeerde kerk van „Vinkeveen" om zich met de Geref. kerk te mogen vereenigen. Over de wijze, waarop dit zal kunnen geschieden, wordt gesproken en voorts de zaak aan de betrokken kerkeraad en genabuurde kerken ter behartiging aanbevolen.

6. De Collecten voor Hulpbehoev. kerken en het 2e kwartaal voor Emer. Pred. W. en W. worden geïnd.

7. Naar de Prov. Syn. worden afgevaardigd de D. D. G. v. Elshove en J. Koning primi, W. Maan en J. van Lonkhuijzen, secundi, Ouderl. J. v. d. Bijl en K. Steenhuizen primi, J. v. Hoegee en D. J. Fokker secundi.

Ter keuze voor een Prov. Deputaat voor Hulpbeh. kerken wordt aan de Prov. Syn. voorgesteld het dubbeltal: Ds. W. Maan en J. van Lonkhuijzen; ter keuze van een Prov. Deputaat voor het Prov. Studiefonds wordt opgegeven het tweetal: Ds. J. Koning en Ds. G. v. Elshove. Voorts worden de predikanten Elshove en Mulder gedeputeerd om, indien noodig, met andere Classes saam te spreken over een regeling voor het gemeenschappelijk onderhouden van een missionair-dienaar des Woords.

Voor de regeling der vacatuurbeurten worden meer permanent Ds. W. Maan en J. Koning aangewezen.

8. Bij de rondvraag blijkt de noodzakelijkheid om tegen het einde des jaars een meer zuiveren maatstaf van omslag te stellen.

Het moderamen zal, indien het zulks noodig acht, met het oog op 't agendum van de Prov. Syn. dezer Classis een tweede vergadering doen houden. De kerk van Maarsen wordt als toepende kerk aangewezen voor de Juli-Classis.

9. Aan het einde der gewone werkzaamheden gekomen, geeft de praeses aan Ds. Mulder gelegenheid, om zijn referaat voor te dragen, over het punt: Wanneer en in hoeverre openbare schuldbelijdenis gewenscht is. Ofschoon de belangrijke inhoud van dit referaat tot een broederlijke samenspreking uitlokt, moet toch om des tijds wille thans daarvan worden afgezien. Biede een volgende vergadering gelegenheid.

De praeses gaat voor in dankzegging.

Namens de Classis.
J. KONING, *Scriba.*

Mijdrecht, 9 April 1900.

Buitenland.

Frankrijk Anti-Roomsche beweging. De overgang van vele Roomsche priesters tot het Protestantisme blijft de aandacht trekken van hen, die belangstellen in de geestelijke ontwikkeling van Frankrijk. Het wordt steeds meer openbaar, dat de geestelijken die hun kerk den rug toekeeren, menschen zijn die zich aan de heerschappij van hun bisschop willen onttrekken. Mannen die een oog kregen voor hun geestelijke ellende en voor de heerlijkheid van het Evangelie van Gods vrije genade, treft men er haast niet onder aan, ten minste, als wij rekening houden met de afscheidsbrieven die zij aan hun geestelijke overheden zonden.

Toch is er nog een andere oorzaak die er toe drijft om Rome vaarwel te zeggen.

Reeds lang hebben de bisschoppen er over geklaagd, dat jonge geestelijken de positivistische denkbeelden van Auguste Comte hebben ingezogen en niet vreemd bleven aan de negatieve critiek op de Bijbelboeken, welke in Duitschland wordt uitgeoefend.

Die denkbeelden werken door, en eindelijk gevoelt een geestelijke, die den modernen tijdgeest in zich opnam, dat hij in de Roomsche kerk niet meer met een eerlijk gemoed kan werken. Daarbij komt, dat de bisschoppen beschuldigd worden van met hunne pastoors vrij willekeurig om te springen. Eén